

WALDNER, DAGMAR

Hur skall en biografreform kunna bli effektiv?.

S.l.

EOD – Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 10 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400-till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
- Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
- Skriv ut enstaka sidor eller hela boken.
- *Sök:* Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
- *Klipp & klistra:* Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkoren på svenska: <http://books2ebooks.eu/odm/html/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 30 bibliotek från 12 europeiska länder denna service.

Mer information finns tillgängliga via <http://books2ebooks.eu> alla boken.

- <http://search.books2ebooks.eu/>

WALDNER, D.

teater
P. A. Norstedt
(1918)

Det nya Sverige

Tidskrift för nationella spörsmål
utgifven af Adrian Molin

1918

Stockholm / P. A. Norstedt & Söner i distribution

SÄRTRYCK

So. 29/392.

Kungl. biblioteket

0 0000 000093027

Skrevs i Maj 1917.

HUR SKALL EN BIOGRAFREFORM KUNNA
BLI EFFEKTIV?

MED EN VISS enstämighet, för att icke säga enformighet, hafva speciellt skolsakkunniga myndigheter och korporationer m. fl. betygat, att biografväsendet, som bort stå i undervisningens och den sunda vederkvickelsens tjänst, innebär afsevärda faror för barn och ungdom och att det är nödvändigt att snart vidtaga åtgärder, som på ett effektivt sätt inskränka dessa faror. Detta är kontentan af flertalet utlåtanden, om inkommit som svar å ett i biograffrågan af Folkskoleöfverstyrelsen utsändt cirkulär. Däri hette det bl. a. med utgångspunkt från ett yttrande af Stockholms folkskoledirektion:

Direktionen uttalar såsom sin erfarenhet, att biografväsendet i vissa hänseenden skadligt inverkar på den uppväxande ungdomen, och anser åtgärder böra vidtagas till vinnande af förbättring. I sådant afseende hänvisar direktionen till lämpligheten af att en upplysningsskrift rörande biograferna blefve utgifven för utdelning till folkskolebarnens föräldrar och målsmän, att en ändring i nu gällande författning angående biografväsendet vidtoges, hvarigenom åldern för beivrande af biografföreställningar, afsedda för vuxna, höjes från 15 till 18 år, samt att rätten att ordna biografföreställningar begränsades genom att bindas vid villkor, som erbjöde vissa garantier för goda föreställningar.

Folkskoleöfverstyrelsen, som anser den af Stockholms folkskoledirektion till beaktande framställda frågan vara af allvarligaste innebörd, finner sig böra i sin mån söka bidra till en närmare utredning af berörda missförhållanden och till åstadkommande af sådana åtgärder, som kunna befinnas möjliga och lämpliga för dessa missförhållandens minskning eller afhjälpande. Tydligt är, att hvad som i den föreliggande frågan kan komma att åtgöras måste äga stöd i en väl bestyrkt erfarenhet beträffande biografernas inflytande på ungdomen och i en bland dem, som deltaga i det offentliga uppfostringsarbetet, jämförelsevis allmänt förekommande mening om behöfvet af särskilda åtgärders vidtagande.

Det hade varit af stort värde, om i såväl cirkuläret som svaren begreppen nöjesbiograf och skolkinematograf närmare preciserats. Frågeställningen synes nu något oklar. Detta har i sin tur återverkat på många af svaren, som otvetydigt visa, att man icke fattat att det här gällt icke ett omskapande af nöjesbiografen till skolkinematograf,¹ utan att dels höja den allmänna biografkulturella nivån, och dels skapa förutsättningar för ett pedagogiskt utnyttjande af värdekinematografiens resurser.

Då jag under många år sysslat med hithörande studier, samt år 1912 i »Det nya Sveriges» septemberhäfte framlade ett första förslag till praktiska åtgärder i form af en filmförmedlingscentral för skol- och värdekinematografi, ber jag i all anspråkslöshet få göra ett inlägg i diskussionen med anknytning särskildt till ofvannämnda senare punkt.

Från hvilka synpunkter kan man då inrikta ett arbete till främjande af den s. k. värdekinematografien? Att ett sådant arbete är i hög grad nödvändigt har redan framgått af cirkulärsvaren, och följande statistiska uppgifter torde ytterligare ha en del att säga.

Tyskland t. ex. hade 1912 c:a 2800 biografier. Genom den å många platser uppburna biografskatten har man kunnat fastställa, att hvarje bio i medeltal besöks af 450 betalande personer per dag. Af hvarje film tillverkas och försäljas i medeltal 65 kopior; hvarje kopia har en medellifslängd af 30 driftveckor. Då i allmänhet biograferna icke byta program mer än en gång i veckan, så visas de 65 kopiorna af genomsnittsfilmerna i 65 gånger 30 = 1950 olika biografier, hvardera under en veckas tid. Om man räknar med ett biobesök i veckan af den betalande stamgästen, så växla dagligen de ofvannämnda 450 besökarna, hvaraf följer, att man pro biograf och vecka får räkna med 3,150 olika personer. De 1950 biograferna, hvilka i genomsnitt visa samma film en hel vecka, visa denna sålunda för 1950 gånger 3,150 besökare, en publik på 6,142,500 personer. Hvilket innebär att hvarje genomsnittsfilm, hvarje skräpdrama skådas af mer än 6 miljoner människor och äfven på öfver 6 miljoner människor utöfvar sitt inflytande. De flesta af dessa dramer äro emellertid icke genomsnittsfilms, de äro »slagnummer», »Weltschlager», »Sensationskassenschlager», hvilka ingen verkligt duktig biografägare låter gå sig ur händerna. Och dessa slagnummer tillverkas och spridas icke i 65 utan i 100 och flera kopior, skådas sålunda icke bara af 6 utan af 8 till 10 miljoner människor. För de riktigt stora slagnumren, de s. k. hel- & tvåtimmessdramerna, får man beräkna mer ändå.

Melini, en af filmfackets mest erfarne män, anser att hvarje Asta Nielsen-film har sina 13 miljoner åskådare. Ingen vill väl missunna den energiske affärsmannen en sådan jätteframgång. Men för folkbildningsvännen ställer sig dock saken annorlunda. Svindlande inför dessa fakta griper han sig för pannan: tänk, hvar dag, hvarje endaste dag på året, ser 20 à 25 nya filmer födas. Med för hvarje film i genomsnitt en daglig publik på 6 millioner vuxna och barn, gör detta årligen $20 \times 365 \times 6\ 000\ 000$ åskådare. Det är onödigt att fixera antalet, summan är lika fabulös.

Lägg härtill att den utdelning, som vissa biografaffirmor kunna ståta med belöper sig till 50, ja, 70, 90 och t. o. m. i ett mig bekant fall till 200 %. En film betitlad Jesu lif kostade i framställning 500,000 fr. Kopiorna inbragte tillverkaren enbart i Amerika på några få dagar 750,000 fr. Quo Vadis, som i tillverkning ryktesvis säges hafva betingat ett pris af 1 1/2 mill. lire, inbragte

¹ Ett öfverskattande af lärofilmer på biografier kan utmytna i ett tillstånd af pseudobildning, som är minst lika farligt för verklig kultur som filmdramatiken med alla sina osunda utväxter.

redan första veckan 750,000 lire i ett enda land, oberäknadt de summor, som i de öfriga länderna betalades för monopolrätten, för att nu dröja vid dessa exempel.

Hvad läro- och de vetenskapliga filmernas framställning beträffar, så hafva äfven de kostat stora summor, men ingalunda jämförliga med dem som nedlagts på sensationsdramerna. Hvarför man icke här slagit på den stora reklamtrumman torde i fortsättningen framgå.

Och af dessa filmer äro 80 % inspelade = dramer, däraf 22 % humoresker, 10 % naturfilmer och resten s. k. aktuella (1913). Äro icke jämfördt med detta de 194.802 band god litteratur som 1911 det Tyska Folkbildningsförbundet (Die Gesellschaft für Verbreitung von Volksbildung), ofvannämnda statistiks uppställare, sände ut som bärare af kulturen bland det tyska folket, att likna vid en droppe i hafvet? Om en bok här hemma går ut i fem upplagor tycker man redan att det är mycket, men hvad är det mot filmens räckvidd och förmåga af intrycksfull verkan? Kunde man redan med dessa 1912 tillgängliga siffror för ögonen ännu ett ögonblick tvifla på om värdekinematografiens effektiva omedelbara främjande är af nöden? Tack vare statens biografbyrå kunna vi numera statistiskt regelbundet följa vår biografutveckling i den mån detta ligger inom censurens räckvidd och befogenhet att kontrollera. Och för hvad man från in- och utländskt håll anser sig kunna bjuda vårt folk och hvad allmänheten håller till godo med är denna statistik alldeles särskildt belysande. Härtill kommer den icke minst ur folkpsykologisk synpunkt intressanta inblicken i hvad man, i vårt som *fattigt* utskrikna land, anser sig kunna kosta på *ett* enda af sina nöjen. Det är icke mindre än 8 millioner kr. (lågt räknadt); den planerade nöjes-skatten beräknas ju också afkasta för biografens del inemot 2 mill. kr.

Om jag till sist nämner att man ända tills år 1915 kunde få hyra skolfilm från 1 1/2 öre pr meter till högre och 15 å 20 kr. pr dag, medan man kan tjäna 5,000 mark i hyra, för att taga ett färskt exempel, genom att på lika lång tid och på samma lokal visa ett större sensationsdrama, ja, då förstår man ändå bättre, att en vanlig skolfilm i längd varierande mellan 55—200 meter *icke* föranleder biografbranschen till några öfvermänskliga ansträngningar.

Häraf inses till fullo, att vägen till skolfilm endast kan leda öfver det exakta beviset för dess varaktiga rentabilitet. Branschen kommer aldrig att tillmötesgå reformvännernas anspråk annat än undantagsvis, förrän den får full garanti för att de filmer reformvännerna kräfvat kunna bli en om än ej lysande, så dock varaktigt god affär.

Nu kan ju någon invända, att inom en stor affär kan icke allt gå lika bra, det ena får hjälpa upp det andra. Utan tvifvel, bara med den skillnad, att inom filmbranschen har man hittills icke behöft belasta sin budget med nämnvärda förluster af detta slag. Har man icke förty gjort det, så har det varit af det skälet, att folkbildningen ansetts vara en utmärkt skylt. Något, som bl. a. biografkongresserna ådagalagt med en tydlighet, som icke lämnar något att önska öfrigt.

Mycket har skrivits om att de tills för några år sedan fabricerade s. k. »lärofilmerna»¹⁾ långt ifrån alltid förtjänade detta namn. De voro hufvudsakligen tillverkade för biografernas blandade publik. Här af dessa filmer ofta vidhäftande »teatergesterna», hvilka emellertid visst inte alltid behöfva vara något fel från pedagogisk synpunkt sedt, och väl i de allra flesta fall af en duglig lärare genom utläggningen af ämnet torde kunna bortelimineras. Oberoendet af filmmarknadens kraf i detta hänseende är emellertid värdefullt, emedan det utesluter möjligheten af kompromisser. Dessa s. k. lärofilmer torde emellertid redan nu endast behöfva tillgripas som nödhjälpsutväg. Ty efter hvad jag har mig bekant ha fyra utländska firmor i mindre skala helt och hållit specialiserat sig på skol- och värdekinematografi under sakkunnig medverkan. En af dessa lofvade mig redan 1912 att på maximum en månad leverera hvilken skol- eller vetenskaplig film, som önskades, blott den ej var beroende af säsong eller sådana processer, hvilka fordra en viss tid för att kunna fullföljas till för filmen lämplig form. Hvilket erbjudande äfven torde beaktas mot bakgrunden af svårigheten att hos de vanliga filmuthyrarne erhålla film som cirkulerar eller redan slutcirkulerat. Filmagenternas intresse sträcker sig nämligen i allmänhet icke utöfver det antal »veckor», som filmen beräknats löpa. Att sedan å bestämd tid tillrättaskaffa densamma är förenadt med stor möda och extra kostnader, om det ens går alls.

Jag håller sålunda före, att de 10 % naturfilmer, hvilka ännu så sent som 1914 uppgåfvos utgöra totaltillverkningen, i icke ringa grad till antalet ökats, fast man icke så noga har reda på hur stort det i själfva verket är. Detta beror för det första på, att detta slags värdekinematografi ej alltid utbjudes på de centralställen — sådana finnas ej heller öfverallt —, där film för den vanliga biografmarknaden salubjudes. För det andra förmodar jag, eftersom intet afhörs, att kriget afbrutit de stora tyska och österrikiska registreringsverken af ständigt tillgängliga (arkiverade) skolfilmer från hela världen, hvilket arbete påbörjades 1912. (Jag afbröt på grund af sjukdom mitt eget af c:a 500 kinematogram bestående kortregister, som jag okunnig om det andra börjat upplägga samma år.) Till sist hafva filmfirmorna alltmer insett behofvet af kataloger — utom de gamla vanliga veckofilmlistorna. Dessa branschkataloger äro dock för »reformen» ur mer än en synpunkt af föga värde utan personlig och fackkunnig pröfning af materialet. Att en sådan till en viss grad genom censurens personligt älskvärda tillmötesgående står allmänheten tillbuds, torde ej vara allmänt bekant.

Man kan sålunda säga, att för att tillfredsställa skolornas behof inom exempelvis ämnena geografi, kulturhistoria, etnografi, biologi, teknik och religion — således af värdekinematografi — finnes mer än nog, under förutsättning att man, i förväntan på att *det rent svenska filmförrådet ökas*, hufvudsakligen använder filmer af utländsk fabrikation.

¹ Ett utförligare ingående på ämnet i min inom kort utkommande bok »Kinematografen — lifsskildraren».

Men äfven om vi måste gynna utländskt, så bör detta icke nu afskräcka oss från att göra något själfva. Här är ett tillfälle till frammanande och stödjande af *egen* industri i skapande af nya nationella värden, som, därom är jag fullt och fast öfvertygad, skola finnas att tillgå, så fort reformen hunnit undanstöka de för deras i bruk tagande nödiga förberedelserna, och vill mot förmodan ej vår svenska bransch göra något, finnas utvägar tillräckligt för att taga saken i egna händer.

För att göra befintligt material tillgängligt, på samma gång som en kraftig produktion af nya värdefilmer främjas, behöfves emellertid enligt min åsikt en från all slags spekulation och vinningslystnad fri central filmförmedlingsinstitution.

Biografindustrin behöfver, för att få en rätt uppfattning af pedagogernas önskemål och villkor i fråga om skol- resp. värdekinematografien, följande af en sådan institution hos resp. undervisningsanstalter etc. infordrade uppgifter: a) films och materialåtgång, beräknad efter de ämnen, vid hvilka filmdemonstration skulle kunna komma ifråga, b) filmens frekvens och inpassning i respektive skolplaner, lämpliga antalet filmmeter per lektion, klass- eller gruppundervisning och därmed sammanhängande apparatinstallationer m. m. c) antalet undervisningsanstalter etc., hvilka för framtiden kunde tänkas ifrågakomma såsom kunder, m. fl. härmed i samband stående frågor.

Som erfarenheten visat är det myndigheternas *deciderade* ställningstagande, som är det allena utslagsgivande, det enda som kan förebygga ett oerhördt slöseri med pengar och krafter, för i stort sedt och förhållandevis klena resultat. En af myndigheterna utsedd permanent kommission t. ex. som underafdelning till Statens Biografbyrå, med officiell befogenhet att utvidga sin nuvarande mera privata upplysningsverksamhet och som endast äger syssla med detta spörsmål, det är hvad som behöfves och det med allra första. Ty filmindustrin äger inga förutsättningar att kunna öfverblicka och följa med hithörande kraf utan tillgång till en dylik specialutbildad kommission eller afdelning inom folkbildningsväsendet — specialutbildad i den mening, att den utom egna metoder och arbetsbetingelser känner de för branschen egendomliga arbetsmetoderna och är sammansatt af pedagoger och andra, hvilka i sina personligheter förena idealitet med affärsduglighet och vidsynthet samt stark vilja till handling och energisk, tålig, målmedveten samverkan. Det gäller, som man ser, att sammanmälta ideella och materiella intressen af till det yttre mycket oförenlig art.

Till starten skulle jag vilja föreslå en tillfällig biografskatt (eller af den planerade nöjesskatten) af 1 à 2 öre pr biografbesökare. Om icke alla beräkningar slå fel, skulle centralförmedlingen efter c:a 3 år kunna bära sig själf.

*

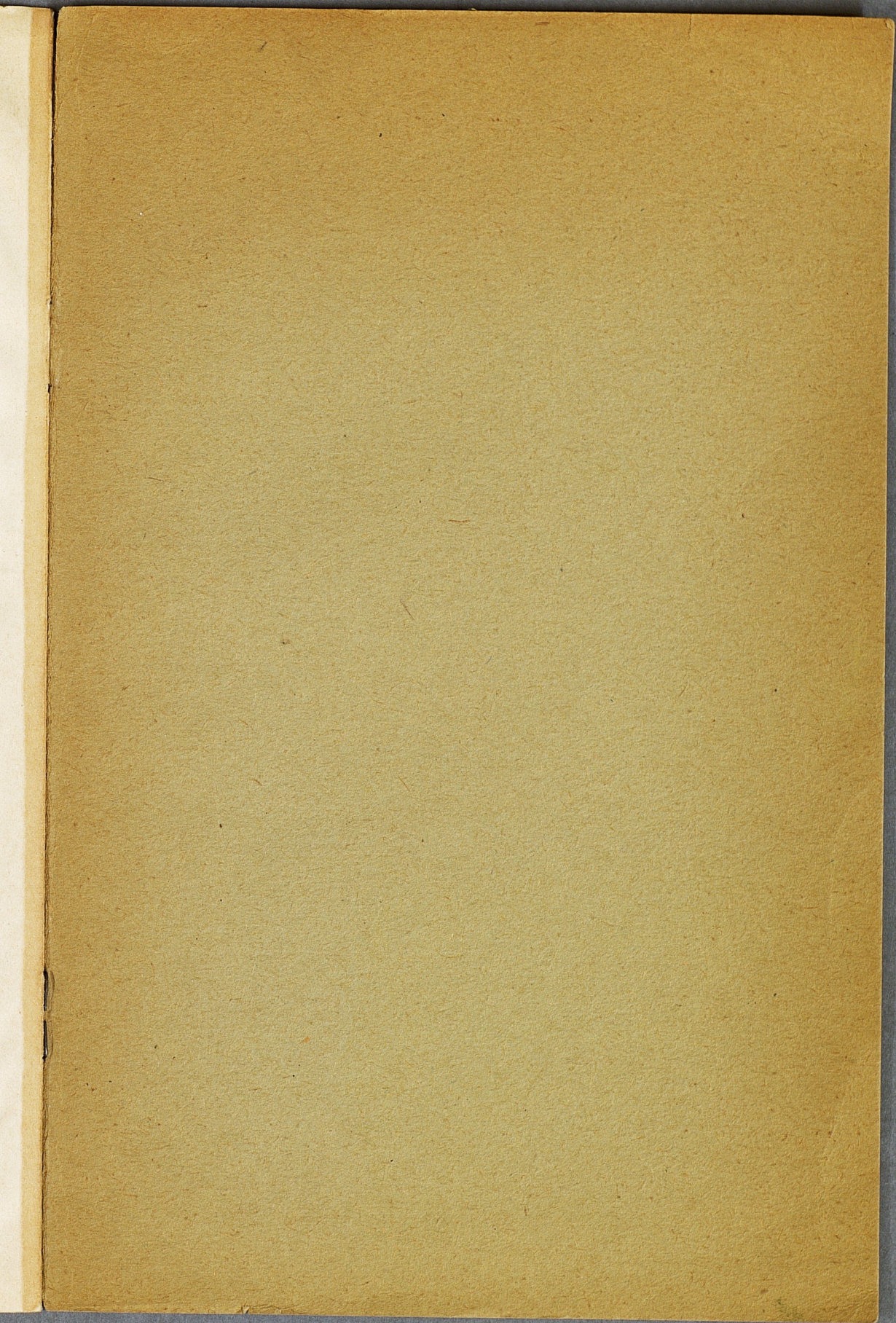
Det gäller nu mera än någonsin att vi fråga oss: af hvad art skall det kulturinflytande bli, som kinematografien kommer att utöfva, och hvad

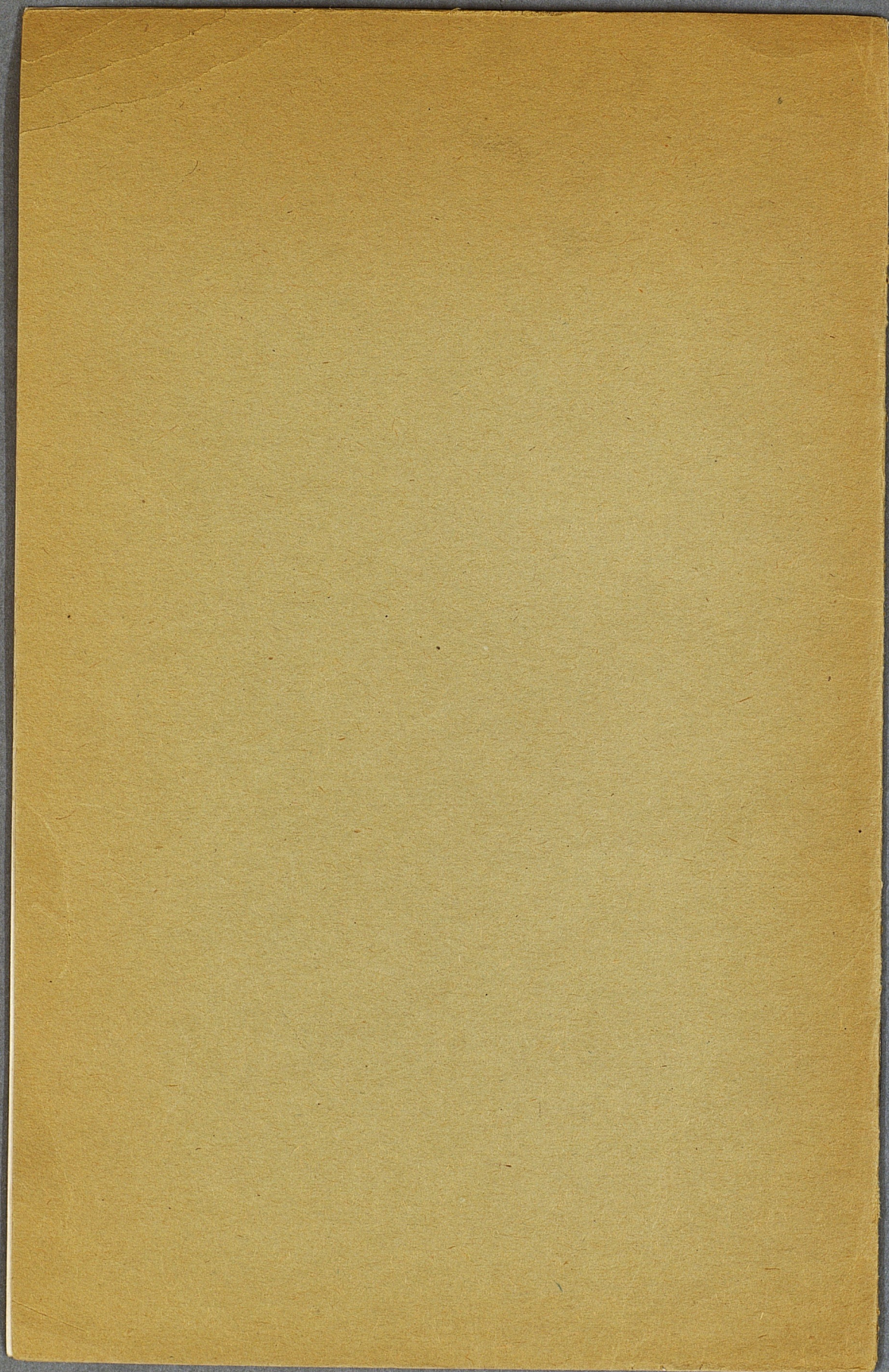
skall en eftervärld kunna afläsa om vår tid hos de framställningar af detta slag, som i hvarje fall med stor sannolikhet i rätt stor mängd komma att tillvaratagas? För hvilka värden skall denna bildsamling blifva ett uttryck? Skall den måne blifva till ett klart, sannfärdigt och tydligt bevis för ett stigande intresse beträffande vår natur, vårt folk, för våra svenska seder och bruk, för våra undervisningsanstalter och vår folkbildning, för allt hvad värdefullast i lif och handling rört sig omkring oss?

Vi hoppas att innan kinematografien tryckt en djupare prägel på vårt folk, så skall den ha nått denna utveckling i sund riktning. Detta hoppas och önska vi, icke minst för den ungdoms skull, som med sådan entusiasm mottagit denna bilderbok ur det lefvande lifvet, och som en gång skall bli bärare och alstrare af en kultur, rikare och renare än vår.

Men förhoppningarna böra hvila på reella grunder, positivt främjande verksamhet framför allt. Jag är förvissad om att de så komma att göra om man nu tar steget fullt ut och med begäran om medverkan i berörda syfte vänder sig till alla folkbildnings- och ungdomsinstitutioner, alla de grupper af svenskt närings- och kulturlif, för hvilka ett sundt handhavande af vår tids mest verklighetstrogha och liffulla framställningsmedel är en viktig angelägenhet. Måtte Sverige äfven här, liksom ifråga om vår i utlandet som mönster betraktade rikscensur, blifva föregångslandet.

DAGMAR WALDNER

www.books2ebooks.eu